

MEENUTUSI ÜLO OLLIST

Puutusin esimest korda Ülo Olliga kokku 1952. aasta sügisel, kui asusin õppima Antsla Põllumajandustehnikumi. Põllumajandustehnikum moodustati peale sõda, endise Antsla Põllundus- ja Kodumajanduskooli baasil, mis 1946. aastal muudeti Antsla Tehniliste Kultuuride Tehnikumiks. Tehniliste Kultuuride Tehnikumi nime-tust kandis õppeasutus kuni 1. septembrini 1947. Sellest ajast peale hakkas kool kandma Antsla Põllumajan-dustehnikumi nime, kuni 1964. aastani, mil moodustati Antsla Sovhoostehnikum.

Antsla Põllumajandustehnikumil oli oma õppema-jand, suurusega 469,8 ha (hõlmas peamiselt endise riigimõisa maa-ala). Tehnikumil oli viiekümne-date aastate algul 130–140 veist, 20–40 siga ja 34 hobust. Õppemajand oli õpilastele tööpraktika kohaks, kus õpe-tajate vahetul juhendamisel õpiti põllumehetele vajalikke tarkusi.

Tehnikumi direktoriks oli toona Aleksis Murutar (Asser Murutari isa). Meie klassijuhatajaks aga oli Linda Murutar (Aleksis Murutari abikaasa). Õpetajad olid enamasti "vana kooli" mehed (naised), kes panid suurt rõhku just õpilaste praktiliste tööoskuste arenda-misele. Ülo Oll oli toona üks noorematest, kui mitte ütelda kõige noorem õpetaja ja ühtlasi ka õppeala juhataja. Ülo Oll suunati Antsla Põllumajandustehni-kumi õpetajaks 1951. aastal, peale Tartu Ülikooli lõpe-tamist. Suunamiskirjale oli ülikooli rektoraat lisanud iseloomustuse (tänapäeva mõistes CV), millele olid märgitud kõik Olli erilised võimed ja suurepärase organisaatori talent. Alates esimesest tööpäevast olevat Oll hakanud tegema ümberkorraldusi koolielus, mis siis kui allakirjutatu 1952. aastal kooli astus olid juba tavaks saanud. Olid sõjajärgsed aastad ja ka õpilaste hulgas oli neid, keda uus võim ei usaldanud. Nii toimus mitmeid arreteerimisi, kusjuures mõnikord viidi kaht-lustatavad ära isegi koolitunnist. Ajad olid segased – Lõuna-Eestis tegutsesid veel metsavennad ja metsa-vendade nime all ka mõned väiksemad kurjategijate jõugud, kelle teod võimude poolt kirjutati kõhklematult metsavendade arvele. Mitmel pool vedeles veel sõjast jäänud lahingumoon, mis võis ja vahest saigi noortele uudishimulikele meestele saatuslikuks. Sekelduste ja õnnetuste vältimiseks õpilastega oli kehtestatud range kord, mille alusel lubati õpilasi nädalavahetustel koju või siis vajadusel Antsla linna. Antsla linn asus tehni-kumist 4 km kaugusel ja linnaminekuks piisas klassi-juhataja loast. Kojuminekuola taotlemine aga oli üsna tülikas, sest kõigepealt tuli võtta kojuminekukaardile toimkonnavanema allkiri. Toimkonnavanem oli tava-liselt üks vanema kursuse õpilane, kes hoolitses selle eest et kõik toimkonnad oleks komplekteeritud. Toim-kondade süsteemi loomises "süüdistati" ka Ülo Olli. Toimkonnad olid järgmised: Kõigepealt köögitoim-kond. Kuna kooli sööklas töötas ainult üks kokk, siis määrati toimkonnavanema poolt iga päev kokale abiks 3–4 õpilast. Köögitoimkonna õpilased tõusid hommi-kul varem ja katsid hommikusöögiks lauad. Kui hommikusöök oli lõppenud koristas toimkond lauad,

pesi nõud ja pidi veel jõudma tundigi (tavaliselt väikese hilinemisega). Lõunasöögi ettevalmistamiseks lahkus köögitoimkond vahetult enne lõunat ühest tunnist, kattis lauad ja peale lõunat koristas lauad ning pesi nõud. Õhtusöök oli tavaliselt peale õppetunde ja selle-pärast tundidest puudumisega probleeme ei tekkinud. Teine oluline toimkond oli puutoimkond. Kuna õpilas-söökla köögis toimus toidu valmistamine (umbes 200–220 õpilasele) puudega köetaval pliidiil, siis kulus sel-leks iga päev märkimisväärne kogus puid. Teisisõnu – aukartustäratavate mõõtmega pliit oli suurema osa ööpäevast "auru all" nagu sõjalaev. Puutoimkond, mis koosnes tavaliselt 3–4 poisist (tüdrukuid puutoimkonda ei määratud – tänapäeva mõistes sooline diskrimineeri-mine) pidi õhtupoolikul õppetööst vabal ajal lõhkuma puukuuris küllaltki suure koguse puid ja tassima need teisel korrusel asuvasse kööki, kus oli selle tarbeks päris suurte mõõtmega kast. Kui kast sai puid täis oli toimkond selleks korraks tehtud. Kolmandaks toim-konnaks oli kartulitoimkond – tavaliselt määrati sinna 5–6 õpilast. Ka kartulitoimkond tegi oma töö ära õppe-tööst vabal ajal, tavaliselt peale õhtusööki. Kartuli-toimkonnal oli ka väike karistustoimkonna mekk man, sest seda kasutati nende õpilaste korrale kutsumiseks, kes hommikuvõimlemisest kõrvale hiilisid, või ei tei-nud oma voodit (tuba) nõutaval tasemel korda. Kartuli-toimkonda võis sattuda ka selle eest, kui keegi juhtus peale öörahu saabumist veel kusagil pargis või tütar-laste ühiselamu läheduses ringi luusima. Öörahu algas tavaliselt kell 11 õhtul ja selleks anti pool üksteist märku elektri lühiajalise väljalülitamisega. Olgu siin-kohal märgitud, et tehnikumil oli vanas veskis oma jõu-jaam, kust said voolu nii õpperuumid, kui ka tootmis-hooned.

Kui mõni noormees tabati peale elektri väljalülitamist tütarlaste ühiselamus istumas mõne tüdruku voodi-serval, järgnes sellele järgmisel päeval "visiit" õppeala-juhataja Olli kabinetti. Nimetatud "visiit" lõppes tava-liselt stipendiumist ilmajätmisega, kas mõneks kuuks või koguni semestriks.

Peale nimetatud toimkondade oli veel tallitoimkond, mis seisnes selles, et kui oli vaja direktorit või mõnda õpetajat Antslasse rongile sõidutada, siis tegi seda talli-toimkonnas olev õpilane. Kui 1955. aasta sügisel sai tehnikumi direktoriks Ago Klaasen, muutus ka talli-toimkonna sisu. Nimelt pidi tallitoimkonnas olev (tava-liselt meesõpilane – toona puudus Eestis soovolinik) hommikul direktori 8 aastase tütre Antslasse kooli sõi-dutama ja õhtupoolikul talle vastu minema. Talvisel ajal toimus see saaniga, lumevaesel ajal aga vedruvank-riga. Sellise "kutsariametiga" kaasnes ka sõiduhobuse puhastamine ja harjamine, vajadusel ka rakmete korras-tamine. Nii sõiduhobune kui ka sõiduvahend pidid väga head välja nägema, sest tegu oli ikkagi põllumajandus-liku õppeasutusega, kus kõik pidi olema tasemel. Vahel muutus linnasõit seikluslikuks, kui kaasasõitjaid oli mi-tu. Kooli söökla pidas ka mõnda siga, kelle söötmiseks

ja sulgude koristamiseks oli välja mõeldud sigalatoimkond.

Niisiis kojuminekuloo taotlemine algas toimkonnavanemast, seejärel tuli ennast kõõgis toidult maha võtta, siis tuli saada kojuminekukaardile klassijuhataja allkiri ja alles seejärel koputada õppealajuhataja uksele, et saada viimane allkiri ja lõplik luba. Klassijuhataja võis keelduda kaardile alla kirjutamast, kui õpilasel olid jooksvalt puudulikud hinded, oli tundidesse hilinevad või mõne muu korrarikkumisega hakkama saanud. Seda väidetavalt Ülo Olli poolt sisse viidud korda järgiti väga täpselt. Selle vastu eksimine võis kaasa tuua kojumineku (linnamineku) keelu lausa mitmeks nädalaks. Millise karistuse võis kirjeldatud korra rikkumine kaasa tuua, seda sai allkirjutanu omal nahal tunda. Ei mäleta enam, mis põhjusel ma ei suutnud kõiki vajalikke allkirju laupäeva õhtuks (õppenädal oli toona kuuepäevane) kokku saada, aga koju oli hädasti vaja minna. Niisiis otsustasin minna hüppesse. Äsja olin saanud (vist esimese kursuse II semestriga) edukalt hakkama, nii, et direktori käskkirjaga oli mulle määratud kõrgendatud stipendium. Kõik kõrgendatud stipendiumi saajad kanti ka autahvlile. Pärast omavolilist kooli territooriumilt lahkumist oli tõsine jutuajamine õppealajuhatajaga, (Ülo Olliga) mis päädis minu pildi mahavõtmisega autahvli. Paraku kõrgendatud stipendiumi ära ei võetud, küll aga kriipsutati punase tindiga maha minu nimi, mis oli nimekirjas, mis ilutses autahvli keskel. See oli häbi ja teotus terveks semestriks, sest kõik võisid lugeda mahakriipsutatud nime ja "imetleda" tühja kohta autahvli.

Peab siinkohal mainima, et tööpraktikale pandi toona erilist rõhku ja õpilastele ei tehtud mingisuguseid hinnaalandusi v.a ehk tööpraktika lüpsikarjalaudas, kus õpilaste hooldada oli 12 pealine lüpsikarja grupp. Vahe oli selles, et kutselised lüpsjad hooldasid üksinda 12-pealist gruppi, kuid õpilased hooldasid samasuurt gruppi kahekesi. Lüpsilehmade grupi hooldamine tähendas seda, et nädal aega tuli tõusta hommikul kell 4, sest laudatööd (sõnniku koristamine, allapanu panemine, söötmine jt tööd) algasid kell 4.30. Erisus töödes seisnes ka veel selles, et esmakordselt lüpsile tulnud noori lehma kippus õpilaste grupis enamus olema. Kurjad keeled rääkisid veel ka seda, et kutselised lüpsjad püüdsid oma gruppidest tujukamaid ja raskemini lüpsitavaid loomi just õpilaste gruppi sokutada. Oli see nüüd tõsi või ei olnud, kuid õpilaste hooldada olevas lüpsilehmade grupis oli esmapoeginud loomi umbes pooled.

Toona lüpsiti lehma kolm korda päevas ja käsitsi. Tööpraktikal olevad õpilased pidid tegema ära kõik laudatööd, alates sõnniku koristamisest ja lõpetades lüpsiga ja jõudma veel kella 8-ks tundi. Tihtipeale see ei õnnestunud ja teoreetilisi tunde andvad õpetajad sellest erilist numbrit ka ei teinud – ju siis oli nii kokku lepitud.

Nagu juba mainitud oli Ülo Oll toona tehnikumis õppealajuhataja ja ühtlasi ka loomakasvatuse õpetaja. Õpetajana juhendas ta ka õpilaste tööpraktikat lüpsikarjalaudas. Tagantjärele paneb imestama, kuidas

Oll küll jõudis igal hommikul vara õpilastega koos lauta, kus ta viibis kuni õpilased olid töö lõpetanud, seejärel anda teoreetilisi tunde ja õhtul jälle koos õpilastega lauta. Lõunase lüpsi ajal ta igakord lauta ei jõudnud, sest ta andis tunde mitmele kursusele.

Nagu eespool juba mainitud oli õpilaste hooldada olevas grupis tavaliselt pooled esmapoeginud loomad, keda tuli lüpsimisega alles harjutada. Oll jälgis algul pisut eemalt, kuidas üks või teine õpilane noore lehma lüpsimisega hakkama sai ja kui see õpilasel kuidagi ei õnnestunud võttis üle lüpsiku ja lüpsipingi ning istus ise lehma alla. Temas oli mingi imeline vägi, mis sundis ka kõige tõrksamad loomad rahulikuks. Lüpsioskus oli tal samuti suurepärase – piim lausa voolas lüpsikusse. Õpilastel juhtus tihti aga nii, et lehma kas ei sõõrdunud või kui sõõrdusid, siis kippus osa piimast ikka voolama lüpsikust mööda, tihtipeale varrukaske.

Loomakasvatuse õpetamisel viis Oll sisse loengute süsteemi. Kui muudes ainetes kasutasid õpetajad tavakoolides levinud süsteemi, kus tunni algul küsiti või kutsuti eelmise tunni materjali vastama 1–2 õpilast ja alles siis hakati rääkima uut teemadel, siis Oll pidas loenguid nagu ülikoolis kombeks. Kui üks osa loomakasvatusest sai läbi – näiteks hobusekasvatus, siis viimase loengutunni lõpus andis ta teada, et alates kasvõi homsest päevast (vahest lisas ka, et kasvõi hommikul kella kuuest), võivad õpilased tema juurde läbivõetud õppeaine ulatuses vastama tulla. Olli loengutunnid algasid väga täpselt. Nagu kell helises, nii oli Oll juba klassis ja alustas loenguga. Samuti oli ta tundide (loengute lõpetamisega) väga täpne. Nagu kell helises, lõpetas ta kasvõi poolelt lauselt loengu ja lahkus klassist. Järgmist loengut (mis võis toimuda ka mitme päeva pärast) alustas ta kohe klassi astudes sama lausega, mis eelmine kord pooleli jäi. Kui teised õpetajad kasutasid tunniandmisel mingit konspekti, või märkmeid, siis Oll tuli tundi alati ilma igasuguste abivahenditeta – tavaliselt parem käsi pintsakutaskus. Vaatamata märkmete või konspekti puudumisele kirjutas ta tahvlile mälu järgi ridamisi numbreid, mis iseloomustasid erinevate loomatõugude jõudlusnäitajaid, turja kõrgust, kämbla ümbermõõtu jms. Olulisemate tõuloomade (liinialustajate) puhul kirjutas ta tahvlile andmed, mille all oli üks või teine loom tõuraamatusse kantud.

Kui õpilased läksid tema juurde läbivõetud aineosa vastama, siis ta tõuraamatu numbreid ei küsinud, kuid teatud tõugude olulisemaid näitajaid oli kasulik teada. Kuigi Oll oli õppetöövälisel ajal "oma poiss", käis koos õpilastega vahest palli mängimas, kuid peamiselt harrastas ta kergejõustikku, ega pidanud paljaks osaleda iga-aastastel õpilaste spordivõistlustel. Tundus, et paremini sobisid talle 1000; 1500 ja 3000 meetri jooksud, sest ainult mõned üksikud koolipoisid suutsid Olliga jooksurajal sammu pidada. Samal ajal ei juhtunud allakirjutanu nelja aasta jooksul kordagi Olli nägema suusarajal.

Vaatamata "omapoisilikule" olekule ei teinud ta mingisugust allahindlust õppetöös, ega kooli korrast kinni pidamisel. Oll oli oma olemuselt askeetliku eluviisiga, kes ei pööranud erilist tähelepanu oma mugavustele, ka

mitte oma toa kütmisele. Mäletan ühte juhtumit, kui läksime kahekesi Olli korterisse veisekasvatust vastama. Õppealajuhataja korter paiknes endise mõishoone ühes tiivas. Oli talvine aeg ja väljas 15–20 °C külma. Tundus, et Olli tuba oli mitu päeva kütmata ja kui me sisenesime, istus Oll väga kõrge seljatoega tugitoolis, talvemantel ümber, läkiläki peas, labakindad käes ja luges üüratult paksu raamatut. Meie sisenemisel tõstis ta korra pilgu ja palus, et me vaataksime kas puukuur on veel lahti. Tavaliselt oli puukuur lahti teatud kella-aegadel õhtupoolikul, kui puutoimkond varustas kööki puudega ja õpilased said ka puid oma ühiselamu tubade kütmiseks. Puude viimist jälgis väga terava pilguga kooli majandusjuhataja, kes pidi hea seisma selle eest, et varutud puudega ikka järgmisse aastasse välja tullakse.

Kuigi olime kursusekaaslaseloomakasvatuse üle keskmise õpilased, lootsime puude toomisega teenida välja mõningase "hinnaalanduse". Tõime puud tuppa, tegime ka tule ahju ja arvasime, et meid lastakse kohe minema, kuid ei! Oll kutsus meid laua juurde, kus olid küsimustega sedelid, millest pidime valima igauks kaks. Vastamise ajal luges Oll edasi suurt raamatut ja jäi mulje, et ta üldse ei kuula, mida õpilane räägib. Kui õpilane oli kõik oma teadmised ette kandnud, tekkis vaikus. Vaikus kestis tavaliselt paar minutit. Oh kui pikk võib olla paar minutit, kui sul enam midagi ütelda pole! Peale pikka piinlikku vaikust kostis küsimus: "Kas kõik?" Kui oli kõik ja kuuldu enam-vähem õpetajat rahuldab, siis hakkas ta vastust analüüsima ja välja tooma vigu, mis õpilane oli teinud. Kui aga vastus ei olnud nõutud tasemel – oli kokkuvõtte järgmine: "Oli ilus ja pikk jutt, aga hinne on kaks!" Ei saa mööda minna ka faktist, et Olli poolt loatud loomakasvatusalane vundament oli väga suureks abiks hiljem ka EPA-s eksamite ja arvestuste sooritamisel.

Kuna Oll oli väikest kasvu (alla 170 cm), siis juhtus, et teda aeti vahest ka mõne õpilasega segamini. Üks taoline lugu juhtus (vist 1953. aasta sügisel), kui üks mamma tuli tehnikumi oma poega külastama. Oll seisis koos poistega pargis korvpalliplatsi ääres, kui ärritunud lapsevanem meie juurde tormas. Külaline oli pärit kusagilt üsna tehnikumi lähedalt, mistõttu ka poja külastamine ei olnud eriline üllatus. Külastuse ajendiks oli asjaolu, et poisi kodukülas oli keegi noormees endal detonaatoriga sõrmed või koguni käe puruks lasknud ja nüüd pidas lapsevanem vajalikuks tervet lähedalasuvat kooli õnnetuse eest hoiatada. Algul, kui ta meie grupi juurde tuli, nõudis ta direktorit, siis aga jäi Olli ette seisma (pidades teda ilmselt koolipoisiks) ja pidas talle maha pika hoiatava jutluse sellest, kui ohtlikud igasugused granaadid, miinid, sütikud ja muud säärased esemed on. Manitsuskõne rahulikult ära kuulanud ja mammile lubanud, et ta metsa ei lähe, ega igasuguseid asju torkima ei hakka, kutsus Oll külalise kaasa, lubades ta direktori juurde viia. Ei ole teada, mis ta murelikule lapsevanemale ütles, kuid mõne minuti

pärast nägime oma poega külastada kavatsenud ema tulistajalu värava poole lidumas. Keegi vilistlane on oma memuaarides seda juhtumit kirjeldanud ja lisanud, et peale seda intsidenti kasvas Oll endale vuntsid. Allakirjutanu vuntsidega Olli küll ei mäleta.

Oli sõjajärgne aeg ja väga noorte (7 klassiline kool lõpetati toona 14 aastasel) õpilaste kõrval õppis tehnikumis ka vanemaid õpilasi (noormehed). Vanemad noormehed olid enamikus saanud kõva elukooli: kes olid olnud lennuväe abiteenistuses või Kuramaa kotis, seejärel Venemaal vasekaevanduses "pattu kahetsemas", oli neid, kes olid Soome vabaduse ja Eesti au eest Karjala kannasel võidelnud, peale seda mõned aastad "nõukogude riiki üles ehitanud", oli ka neid, kes olid läbi teinud teenistuse Punaarmees. Ei mäleta, et nende erinevate saatusega noormeeste vahel ideoloogilisel pinnal mingeid hõõrumisi oleks olnud. Loomulikult ei rääkinud asjaosalised ise ei teenistusest saksa sõjaväes, ega kiideldud ka soomepoisiks olemisega. Mõnede kaasõpilaste kohta saadi nendest faktidest teada tihti-peale alles mõnekümne aasta pärast. Hoopis vastupidi, sellised noormehed olid lapseohtu kaasõpilastele enamikel juhtudel eeskujuks (kahjuks ka need, kes olid Vene kroonus viinavea külge saanud).

Kuna koolis oli väga erineva vanusega õpilasi, siis ei olnud välistatud ka vastastikuste sümpaatiate tekkimine. Vahest juhtus nii, et noore naisõpetaja soosingu pälvits sõjaväest (sõjast) läbikäinud noormees, aga vahest ka vastupidi. Nii leidis ka Ülo Oll endale kaasa tehnikumi tüdrukute hulgast. Toona oli kord karm ja tüdruk pidi koolist lahkuma ja ega vist ka Olli pead sellise asja eest ei silitatud.

Range ja nõudliku õpetajana tuntud Oll oskas õige kohapeal peent nalja visata nii õpilaste kui ka õpetajate üle. Üheks selliseks võimaluseks oli "Näärivana käskkiri". See oli tavaliselt tapeedirullile kirjutatud tekst (enamikel juhtudel värssides), mis siis kooli nääriõhtul ette loeti. Käskkirja ettelugemiseks hõigati välja kooli kõige pikem poiss, kes pidi hoidma käskkirjarulli ülemist otsa ja kooli kõige lühem poiss, kes pidi juba läbi loetud osa altpoolt taas rulli kerima. Nagu juba mainitud olid "Näärivana käskkirjad" väga humoorikad ja ei jätnud puudutamata koolielu ühtegi tahku. Kui mõni kursus lõpetas, siis oli Ollil ka lõpetajate kohta sepi-setud tabavad värssid. "Laulu sisse" panemata ei jäänud ka õpetajate poolt mitme peale ostetud ja oma sõidu varakult ja õnnetult lõpetanud sõiduauto "Moskvitš".

Kohtusin Olliga taas aastaid hiljem, kui oli seljataga teenistus Põhjamere laevastikus ja edukalt õiendatud sisseastumiseksamid EPA-sse. Õppetöö kaudu meil kokkupuuteid ei olnud, küll aga saime vahetevahel juhuslikult kokku. Ta mäletas suurepäraselt kõiki oma endisi õpilasi ja tundis alati huvi nende käekäigu vastu.

Ülo Olli endine õpilane
Antu Rohtla